Giovanni Curmi, Poeta

Studju Kritiku ta' Ġużè' Chetcut.

II

MILL-FERH taż-żgħużija kif interpretat fl-ewwel liriċi li kiteb, issa nidħlu fit-tieni fażi tal-karriera letterarja ta' Giovanni Curmi. Mhux aktar dawk l-ideat li jittajru fis-sħab, mhux aktar dik l-immaġinazzjoni eterea ta' żagħżugħ mitluf wara l-pjaċiri tad-dinja, imma konċetti maħduma fuq is-sentiment, ħsibijiet mibnija fuq ir-realtà, rifless ta' qalb kbira u sensibbli ta' poeta-missier. "Il Canzoniere della Bambina" (1940) jagħtina impressjonijiet u sentimenti ta' mħabba tal-familja li fih naraw li l-moħħ tal-poeta beda jaħdem fil-milja tal-maturità tiegħu.

"Delikat is-sentiment, fina u ħajja l-espressjoni, ħelu r-ritmu......" (Guido Mazzoni). "......Għoġobni ħafna 'Il Canzoniere della Bambina' għat-tqanqil sinċier imfisser b'mod sempliċi u magħqud" (Francesco Chiesa). "Fil-'Canzoniere' hemm poeżiji delikati, b'mod speċjali dawk kollha miġbura taħt l-isem 'Il Nido', u nara illi inti ma kienx jisthoqqlok dak it-tmaqdir meta għidt 'il-versi mill-iżjed koroħ tal-papà'. Le, dawk il-versi huma sbieħ u ktibthom kif ħassejthom" (Sabatino Lopez). "......hemm fihom umanità ġentili, ħlewwa ta' poeżija moderna" (Michele Saponaro). "Qrajt il-'Canzoniere della Bambina' u nħoss illi hu mexxej, ċar, sempliċi, u xhieda ta' ħila kbira sew fit-teknika kemm fil-lingwa" (Adriano Tilgher). "Ktieb delikat, bħalma delikata l-materja; imma ġagħalni ngħix mill-ġdid, b'effett kbir ħafna, dawk l-istess sigħat, l-istess emozzjonijiet li għaddejt minnhom jien ukoll. Nifraħ miegħek, u miegħek, jaħasra, intenni:

Ancora bambina rimani
.... allora
tu non sarai più mia" (Antonio Bruers).

Minn dawn il-kommenti wieħed jista' jara kemm il-poeżija ta' Giovanni Curmi hi milqugħa tajjeb fl-Italja. Giovanni Curmi hu l-poeta tal-familja "per eċċellenza", il-poeta ta' l-imħabba. Mhux dik l-imħabba mdardra tal-poeti dekadenti Franċiżi, imma mħabba safja, biex ingħid hekk divina, lejn martu, lejn bintu u lejn dak kollu li jsawwar il-ħajja intima tiegħu. Fil-'Canzoniere' għandna l-ħin kollu quddiemna x-xbiha ta' bintu. B'intwizzjoni profonda l-poeta jfittex l-ispirazzjoni tiegħu fi ħdan il-mara li sa ssir omm, fin-nieqa ċkejkna li tidher qisha "oġġett ta' ħolm u

poeżija'', u fit-twelid ta' tarbija li l-poeta f'ġenn ta' ferħ isejjaħlu ''un miracolo d'amore'', miraklu ta' mħabba. Sentimenti delikati u immaġinazzjoni oriġinali u sabiħa nsibu f'dawn il-versi meħuda mill-poeżija ''Il Nido'' :

''Dimmi : avrai bruni gli occhi o cilestrini?
li avrai biondi i capelli o li avrai neri?''
Tesse con la sua mano corpettini,
e nella mente tesse i bei pensieri.

''Mamma, io sono ancor così piccino!
mamma, non so come si fa a parlare.''
Ella sogna : ed intanto il bel bambino
si dà più forte in grembo a sgambettare.

Cuce e guarda i nastrini color rosa,
i nastrini color bianco e lillà :
mentre cuce, ogni tanto, si riposa;
sorride al suo piccino che verrà.

Din is-sinċerità fl-ispirazzjoni u tqanqil ta' mħabba safja nsibuhom fil-poeżija ''Maternità'' ta' Ada Negri :

Io sento, dal profondo, un'esile voce chiamarmi :
sei tu, non nato ancora, che viene nel sonno a destarmi?

Il-poeżija, il-vera poeżija, hija dik miktuba fuq is-sentiment, dik il-poeżija li tmiss l-aqwa korda tal-qalb : l-imħabba. Kull poeżija oħra, sabiħa kemm hi sabiħa, jekk ma tmissx il-qalb, mhijiex ħlief warda li tiftaħ fil-għodu biex tingħalaq u tmut fil-għaxija. Il-poeżija ta' ħajja twila jkollha l-egħruq tagħha mqabbdin fil-qiegħ tal-qalb : passjoni u ħeġġa ta' mħabba, maturità u esperjenza tal-ħajja, naturalezza u spontanejtà fl-espressjoni, ġmiel u qawwa fil-ħsieb oriġinali, dawn huma l-karatteristiċi li jsawru l-poeżija kbira. Fil-fehma tiegħi l-poeżija ta' Giovanni Curmi fittieni u t-tielet fażi tiegħu letterarja tilħaq dan il-grad għoli.

It-tqanqil tar-ruħ tiegħu sensittiva jiġbor f'sensiela waħda l-ġrajjiet li jdommu l-ħajja tal-familja tiegħu. Kull deskrizzjoni, kull djalogu ma' bintu, kull argument huma mżewqa bl-ilwien ta' immaġinazzjoni ħelwa, u minn poeżija għal oħra nsibu l-forza lirika soġġettiva magħquda mal-forza lirika objettiva. ''La Culla''

(Il-Benniena) tiġbor f'żewġ kwartini ħsieb sempliċi imma mimli bin-nobiltà ta' l-ispirazzjoni, dik l-istess nobiltà li ispirat lil Dun Karm meta kiteb il-poeżija "Omm". Hsibijiet u xbiħat jaddattaw irwieħhom għar-ritmu tar-ruħ meditativa ta' Curmi, u dawk il-ħsibijiet u xbiħat jiġbru fihom ħafna drabi ħjut irqaq, li ma jidhrux, li jgħaqqdu b'effett kbir dak li hu reali ma' dak li hu fantastiku, il-fiżiku mal-metafiżiku, is-sens spiritwali mas-sens materjali. Kif nistgħu naraw ċerti poeżiji jiftħu b'viżjoni kważi materjali u jibqgħu jogħlew u jisseqqru 'l fuq sa ma jilħqu l-ogħla u l-isbaħ immaġinazzjoni. Nieħdu bħala eżempju l-poeżija "Battesimo": il-poeta jqegħdilna quddiemna dak in-nhar tal-magħmudija lil bintu tarbija f'idejn nannuha u nannitha, rieqda tistħajjilha Gesù Bambin, u anki meta s-saċerdot tefa' fuqha l-ilma mbierek dik it-tarbija baqgħet rieqda. Sa hawn għandna l-kwadru materjali, imma fuq dak il-kwadru, minn dik l-idea ta' l-irqad il-poeta jislet il-motiv spiritwali: ir-raqda tar-ruħ mid-dnub il-mejjet:

Così possa l'anima tua
dormire sempre per il peccato.

Hekk ukoll fil-poeżija "Il Giuoco" għandna s-sens materjali mħallat b'sengħa artistika ma' l-ispiritwalità ta' l-imħabba u malfilosofija tal-ħajja. It-tifla bħas-soltu trid tilgħab, tibni l-kastelli wieħed wara l-ieħor. Meta missierha jibnilha kastell tkun tridu jerġa' jġarrafhulha, u hi tidħak, u hekk kasteli wara l-ieħor jinbnew u jiġġarrfu. L-istess bħal din il-logħba hija l-ħajja tiegħu, kif jaraha l-poeta stess:

Bambina. la mia vita tutta quanta
è stata un incessante costruire
di piccoli castelli tutti in aria
che ad uno ad uno poi miseramente
son crollati, lasciando sol rovine.
Però non sorridevo io no, bambina,
quando, angosciato, li vedea crollare
quei miei castelli, tutti costruiti
coi sogni del mio cuore più soavi.
....
....
E, anche oggi, crollan l-uno dopo l-altro,

però di lor ruina, oggi, io sorrido.

Ma setax jonqos li r-realiżmu ma jagħmilx parti mill-poeżija ta' Giovanni Curmi. Realiżmu u fantasija jifformaw l-isfond intellettwali tal-poeżija tiegħu. Giovanni Curmi hu poeta riflessiv li jaf josserva kulma jara, u kulma jara jaf ipinġih f'erba' pinzellati ħfief u effettivi. Ta' min jinnota s-sens qawwi ta' realiżmu fil-versi li ġejjin meħuda mill-poeżija "Nastro Bianco":

Squarcia la notte taciturna e pura
un altissimo grido di dolore:
nel mondo, per miracolo d'amore,
è venuta una nuova creatura

Dawn il-versi fihom dik il-qawwa dinamika u profondità ta' ħsieb u sentiment li nsibu fil-poeżija ta' Ada Negri — il-poeżija "Martha":

E gemè senza freno—e allor che sorto
fu il pallido mattin, la sventurata
con un urlo di bestia lacerata
mise a la luce un angioletto morto.

Fil-poeżija "Tenui Cose" l-poeta jibni kuntrast bejn iż-żmien taż-Żgħużija meta d-demm ikun ibaqbaq fir-ruħ.li ma għandhiex kwiet, meta għall-poeta fix-xewqa li jimxi 'l quddiem il-baħar kbir jidhirlu żgħir u d-dinja bla lwien u fiergħa, u ż-Żmien l-ieħor meta fil-paċi tad-dar u l-kwiet tar-ruħ jara lil bintu ċkejkna tgħajjat u tidħak jekk tilmaħ dubbiena ttir, jew werqa titbandal fil-ġnien, inkella xi għasfur jittajjar jew farfett jistrieħ fuq il-ward. Ħwejjeġ żgħar! Ħwejjeġ żgħar li jferrħu tarbija imma li l-poeta f'żgħużitu kien nesa fit-taħbit u fil-ġenn ta' passjoni bla rażan.

L-immaġinazzjoni tal-poeta fl-imħabba għal bintu narawha wkoll fil-poeżija bi strofa waħda "Natale" (Il-Milied):

Bimba è Natale: in cielo, a mezzanotte,
angioletti lucenti vanno a frotte
ad annunziar che è nato il Re dei re,
e son belli, bambina, come te.

Binti, il-Milied: fis-sema, f'nofs il-lejl,

nežlin mimlija ferħ anġli qatigħ,
iħabbru : twieled is-Sultan tas-slaten,
u bħalek, binti, bħalek huma sbieħ.

Ma' l-immaġinazzjoni, in-natura, l-imħabba u t-tiġrib tal-ħajja ibbażati fuq element reliġjuż jagħmlu parti integrali mill-poeżija ta' Curmi. Għall-poeta, Alla hu fuq kollox, il-bidu ta' kollox, għajn ta' l-akbar imħabba li qatra minnha hi biżżejjed biex issaffi l-kalċi ta' l-imrar. Fil-poeżija "Gioia", il-poeta jrodd ħajr lil Alla għall-ġid li xerred fost l-umanità :

O Tu, Dio buono, quante buone cose
hai dato all'uomo perchè sia contento!

Fil-poeżija "Colloqui" naraw kemm tenerezza ta' ħsieb tinsab miġbura fil-versi hu u jitkellem ma' bintu fuq Alla :

— E Dio chi è? — domanda la bambina.
— Dimmi, babbo, chi è Dio, se tu lo sai. —
— Tu, cara, sei ancor troppo piċċina,
ma, fatta grande, lo comprenderai. —

Imma dik it-tifla fuq ix-xwiek baqgħet tinsisti biex tkun taf min hu Alla. "Alla," weġibha missierha, "hu Dak li ħalaq l-art, il-bnedmin, ix-xtieli, l-arja, l-ibħra, il-ħut, l-agħsafar u d-dbejjeb selvaġġi". U dik it-tifla fil-ħlewwa ta' l-innoċenza tagħha tkompli ssaqsi :

— Ed anche me! — esclama essa ad un tratto.
— Si, bambina, anche te; t'ha fatta Dio. —

Il-fjamma ta' l-imħabba meta tkun tixgħel f'qalb safja ma tintefa qatt. Dun Karm igħidilna :

Bħall-ilma l-imħabba
tkun safja, jekk safja
il-qalb fejn titrabba.

Il-qalb tal-poeta tagħna tinfexx fl-imħabba tad-dar. Għalxejn, barra, tiħrax u tiqliel it-tempesta, u l-beraq jofroq id-dalma tal-lejl. Il-poeta jwennes lil bintu u jgħidilha biex ma tibżax :

Non avere paura,
bambina,
della tempesta oscura
che ci circonda!
....
....
Vedi, io ti proteggo
con le mie solide braccia,
e premo forte
contro la mia
la tua piccola faccia.

U minn dan il-ħsieb ħelu ta' l-imħabba, il-moħħ tal-poeta jimraħ fir-realtà iebsa tal-ħajja, jiftakar fil-ħażen tad-dinja, fl-uġigħ u fil-ħqir, u jrid illi lil bintu jħarisha matul ħajjitha mhux mill-ħsejjes tax-xita u r-ragħad imma mill-għajb u l-qerq tal-bnedmin.

Alla ta lill-bniedem is-siġra tat-tbatija, imsoqqija bid-dmugħ u bl-imrar, u aktar ma jikber aktar dik is-siġra tikber miegħu, u aktar jitwalu u jitferrxu l-friegħi tagħha. Għalhekk il-poeta lil bintu jridha tibqa' tarbija biex, filwaqt li taħrab id-dinja bil-għawġ kollu tagħha, tibqa' fl-istess ħin għal dejjem tiegħu : Irridek tkun tiegħi, igħidilha, kollok kemm int, b'dak ġismek ċkejken u qalbek, u ħsiebek. Għax meta tikber u jkollok, mhux aktar kif ingħidlek jien, imma kif tħosshom int, il-ħsibijiet, il-ħolm, ix-xewqat u l-poeżija tiegħek, allura, ja binti, int ma tibqax aktar tiegħi :

Quando più grande sarai,
bambina, ed avrai,
non più da me suggeriti,
ma da te stessa nati e nutriti,
i "tuoi" pensieri,
i "tuoi" sogni e i "tuoi" voleri,
e la "tua" poesia,
bambina, allora,
tu non sarai più mia.

L-aħħar poeżija tal-"Canzoniere della Bambina" li tagħlaq it-tieni fażi tal-ħajja letterarja ta' Curmi tiġbor fiha ammissjoni

sħiħa tal-poeta-misser li jara f'bintu l-unika u l-aqwa poeżija :

Mai così dolce in tutta la mia vita
il canto per le vene mi fluì,
io mai la poesia non l'ho sentita
bella e potente e fulgida così,
come questa, bambina, che t'inonda
d'una splendida luce di zaffir,
come questa che tutta ti circonda
d'ansie ardenti e di trepidi desir.
Rinnego tutta l'altra poesia
della mia prima triste gioventù,
tutto quello che scrissi era follia,
la poesia sincera, ecco, sei tu.

....

....

Qatt f'ħajti kollha ma ħassejt il-għanja
minn demmi tfur hekk ħelwa u hekk qawwija,
jien qatt il-poeżija ma ħassejtha hekk kbira,
u hekk sabiħa u hekk bil-ġmiel mimlija,
bħal din, ja binti, li timlik u tferrħek
bid-dawl mill-isbaħ ta' l-isbaħ żaffir,
bħal din, ja binti, illi ddawrek kollok
b'xewqat ta' ansjetà, u ta' ferħ kbir.
Nicħad il-poeżija li ktibt kollha
meta kont għadi fl-għatba taż-żgħużija,
dak kollu ma kienx ħlief bluhat u frugħa,
int biss għalija l-aqwa poeżija.

F'din it-tieni taqsima ta' kritika fuq il-poeżija ta' Curmi rajna l-poeta jikteb fuq l-egħżeż ħaġa li għandu fid-dinja : il-familja. Lirika ta' mħabba għanja fis-sentiment daqs kemm hi sabiħa u meqjusa fil-għażla tal-kelma u r-ritmu tal-versi. Għax l-imħabba, bħal warda delikata, tiftaħ għax-xemx tal-poeżija biss f'dik il-qalb safja li hi l-qalb tal-poeta.